

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tisk. Missio - Udine - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 400 lir -
letna 700 lir - Za inozemstvo:
polletna 700 lir - letna 1200 lir
- Oglaši po dogovoru.
Posamezna številka 30. - lir

Leto XIII. - N. 19 (268)

UDINE, 16. NOVEMBRA 1962

Izhaja vsakih 15 dni

panorama

Pot resnice je
ena sama

Resničnega stanja Furlanske Slovenije ni mogoče zbrisati ne z izjavami in ne s katerimi kolimi drugimi načini - Prej ali slej bodo morale biti priznane vse pravice tudi Slovencem v videmski provinci.

Zelo nam je žal, da ni mogel minister Medici, čeravno je to želel, obiskati komunov Furlanske Slovenije: izkoristili bi to priložnost in bi mu indirektno ali oficiellno obrazložili resnično stanje naše dežele in ga seznanili, seveda, če že ne bi bil, o pravi naši preteklosti: etnični, jezikovni in politični, začenši še s časom pred ustanovitvijo zgodovinskih županij ali soseščin (Vicinie), ki so bile pravi demokratični organi, čeprav v feudalni dobi, in vse do današnjih dni.

Predstavniki komunov Furlanske Slovenije, ki so povabili ministra Medicija, so se dvignili iz svojih sedežev — in za razloge, ki so jih do tega priveli, če so iskreni, so pohvale vredni — da so se podali na jugoslovansko ozemlje; vodil jih je podminister za obrambo senator Guglielmo Pelizzo, ki je tudi čedadski župan. Končno se ni to zgodilo prvkrat, čeprav so njihova glasila predstavila ta doodek kot neko novost.

Na vsak način smo hoteli ministru Mediciju, ki je izobražena oseba tudi v zgodovinskem pogledu, v prvi vsti razložiti, da obstajajo pri nas tudi takšni elementi, ki jim ni vedno mogoče razločevati njihovega pravega obroza. Je vse polno takih ljudi, ki se obnašajo kot jim bolje kaže in jim tudi uspe prepričati osrednje oblasti, da nam te potem odrekajo najosnovnejše pravice.

Predstavniku vlade bi prav gotovo ne pozabili tudi povedati, da je nekdanjih 40 tisoč Slovencev v Furlaniji, kljub vsemu in še prav posebno klub terorističnemu pritisku fašističnega režima in pozneje trikolorističnemu, še narastlo, namesto da bi jih bilo manj, kot so si pričakovali. Se vedno govorijo in gojijo svoj slovenski materini jezik. Zaman je bilo delo nekaterih več ali manj zainteresiranih — a očitno so se zmotili —, da bi onemogočili v Furlanski Sloveniji obstoj slovenske jezikovne skupnosti in njen neizogibno okrepitev in to ne glede na psihološke in politične faktorje. Naj si zato zopomni minister Medicij, da politična opredelitev naših ljudi še ne pomeni, kot bi to nekateri hoteli prikazati, da so se odpovedali svoji pravi narodnosti.

Potemtakem, da ostanemo predvsem na poti resnice, ki je ena sama, in da seveda tudi prepričamo nasprotinike, da ne bi vztrajali z zanikanjem te resnice — in da se ne sklicujemo na člen 3 posebnega statuta ustanavljujoče dežele Furlanija-Julijnska Benečija, kateremu ti na žalost nasprotujejo, ki potrebuje, da obstaja pri nas znatna in kompaktna slovenska jezikovna manjšina — smatramo za potrebno, da se vprašamo kako to, da so prav tisti, ki so šli v Kobarid, malo časa poprej podpisali v videmski prefekturi izjavo, s katero zatrjujejo, da v Furlaniji ne obstaja nikaka slovenska jezikovna manjšina in da se mora, kar je slovenskega v Furlaniji, pripisovati izključno nemu domnevnu delu »slavizacije« s strani Jugoslavije.

Ta izjava — in isto velja tudi za vse kar so pisali in še pišejo demokristijanski in vladni lokalni listi — očitno provokačskega značaja ne samo napram slovenski jezikovni manjšini v Furlaniji, ampak tudi napram sosednji državi, ki nam je prijateljica in s katero ima Italija in posebno Furlanija dobre odnosaje, ki se vedno izboljšujejo in se jačijo z ekonomskim sodelovanjem, se zdi sama po sebi zadostna, da dvomimo o pravih namenih gostov.

ZASTOPNIK FURLANSKIH SLOVENCEV NA SEJI I. O. - S.K.G.Z.:

ZAHTEVAMO PRAVNO ZAŠČITO NAŠIH JEZIKOVNIH PRAVIC!

Trst: Izvršni odbor S.K.G.Z. med zasedanjem v Gregorčičevi dvorani

ZASEDANJE MEŠANEGA KOMITEJA ZA VARSTVO MANJSIN V RIMU

ITALIJANOM SO ZAJAMČENE VSE JEZIKOVNE PRAVICE

Te dni zaseda v Rimu mešani jugoslovanske komisije Mitja Vošnjak je poročal, da v Jugoslaviji uživajo vse nacionalne manjšine, torej tudi italijanska, ne samo pravico, da se svobodno izražajo v svojem materinem jeziku, ampak imajo zagotovljene tudi vse ostale ekonomske, kulturne in politične pravice. V Jugoslaviji se počutijo in živijo vsi državljanji enako, z enakimi pravicami. Tako bi morali popustiti tudi z nami, Slovenci v videmski province; to si želimo in za to se tudi vedno in povsod borimo.

Pozdravljamo torej z zadovoljstvom predloge in naloge, ki so jih prevzele obe delegacije, italijanska in jugoslovanska, ki so se tudi sporazumele z vsemi točkami in ki se počutita bolj kot kdajkoli prej vezani, da ščitita pravice jezikovnih manjšin to in onkraj meje.

Sporočilo, ki potrebuje, da mešani komitej v Rimu dobro opravlja svoje delo, je nas Slovence v videmski provinci, ki kot vemo, nas je okoli 40 tisoč, zelo razveselilo. Predsednik

jugoslovanske komisije Mitja Vošnjak je poročal, da v Jugoslaviji uživajo vse nacionalne manjšine, torej tudi italijanska, ne samo pravico, da se svobodno izražajo v svojem materinem jeziku, ampak imajo zagotovljene tudi vse ostale ekonomske, kulturne in politične pravice. V Jugoslaviji se počutijo in živijo vsi državljanji enako, z enakimi pravicami. Tako bi morali popustiti tudi z nami, Slovenci v videmski province; to si želimo in za to se tudi vedno in povsod borimo.

Zato se Slovenci v Furlaniji počutijo po teh dveh udarcih demoralizirani. Naši politični zaostali ljudje, je nadaljeval zastopnik furlanskih Slovencev, merijo vse stvari po starem: cenijo in upoštevajo le tisto, kar prinaša državna zakonodaja, kar dajejo vladni krog. V tem nebor-

Ni mogoče, da bi v Italiji vse napredovalo in se večale pravice delovnega ljudstva, a bi morali prav Slovenci videmske pokrajine predstavljati taborišče brezpravnih ljudi

Dne 28. oktobra se je sestal v Trstu izvršni odbor Slovenske kulturno gospodarske zveze. Seje so se udeležili poleg tržaških in goriških zastopnikov tudi zastopniki Slovencev videmske province. Izvršni odbor je obravnaval poročilo o izvršnem delu v zvezi s sklepom zadnjega zasedanja glavnega sveta. To poročilo je obsegalo tudi nekatera opažanja v zvezi z volitvami v Trstu. Vsi govorniki so poudarjali, da je treba povečati napore za doseg do narodno obrambne enotnosti vseh Slovencev v Italiji ne glede na njihovo politično opredelitev, ker se samo s skupnimi naporji morejo ohraniti kulturne in jezikovne značilnosti slovenske jezikovne skupnosti, ki živi v okviru italijanske republike.

V diskusiji so številni člani izvršnega odbora razpravljali o vrsti vprašanj, ki so tesno povezana z združevanjem vseh Slovencev v Italiji. Med drugimi se je oglasil tudi zastopnik Slovencev v videmski provinci, ki je v svojem zgoščenem govoru orisal strašno težko stanje slovenske jezikovne skupnosti v Furlaniji. Med drugim je govornik povedal naslednje: Slovenci v Furlaniji smo doživeli v zadnjem času hude udarce, ki bi pretresli druge narodno zavednejše skupine, kaj šele nas furlanske Slovence. V preteklem letu smo namreč doživeli popolno negacijo vseh jezikovnih pravic, če da ni Slovence v videmski provinci in zato niso razširili zakona o slovenskem šolstvu na Furlanijo. Tudi v časopisni in parlamentarni debati je vladna demokrščanska stranka, posebno pa njeno parlamentarno zastopstvo za videmsko province, nastopila z vso vnenom proti našim zahtevam, da bi bili tudi Slovenci v videmski provinci deležni jezikovnih pravic v okviru statuta nove avtonome dežele Furlanija-Julijnska Benečija.

Zato se Slovenci v Furlaniji počutijo po teh dveh udarcih demoralizirani. Naši politični zaostali ljudje, je nadaljeval zastopnik furlanskih Slovencev, merijo vse stvari po starem: cenijo in upoštevajo le tisto, kar prinaša državna zakonodaja, kar dajejo vladni krog. V tem nebor-

Kobarid

Tudi letos, kot pretekla leta, je prišla k nam ob priloki dneva mrtvih skupina županov in občinskih odbornikov iz sosednje Furlanije, da so položili vence na kostnico padlih v prvi svetovni vojni pri Sv. Antonu in na grobničo padlih partizanov. Skupino teh občinskih zastopnikov so sprejeli lokalne oblasti, ki so tudi poskrbeli za olajšave tega obiska in ji priredili sprejem z zakusko.

Po končanih cerkvenih obredih, ki jih je opravil monsignor Natale Perini - čedadski župnik, sta imela priložnostne govore podtajnik na ministrstvu za obrambo senator Guglielmo Pelizzo in predsednik občinskega ljudskega odbora Tolmin Frank Ruštar, ki je goste tudi sprejel in jih vodil na krajski izlet v okolico. Ogledali so si muzej v Tolminu in Most na Soči.

Med prisotnimi so bili med drugimi tudi Anton Sturm - poslanec iz Kobarida v zvezni ljudski skupščini v Beogradu, kot predstavnik jugoslovanske vlade, Boris Filej - tajnik okrajnega ljudskega odbora Nova Gorica, odbornika Jožef Gruntar in Vinko Eržen ter drugi domači predstavniki ljudske oblasti. Prisotni so bili tudi številni zastopniki italijanskih patriotskih organizacij.

Naslednji dan, na dan italijanskega državnega praznika zmage, je prispevala v Kobarid tudi delegacija « Lega Nazionale » iz Gorice in Trsta, ki je tudi položila vence na kostnico padlih italijanskih vojakov v prvi svetovni vojni.

Vse pravice Madžarom in Italijanom v Sloveniji

Pri naših sosedih v republiki Sloveniji razpravljajo zdaj o novi slovenski republiški ustavi, konstituciji. Med drugimi določili je v projektu nove slovenske ustave več členov, in sicer štiri, ki določajo jamstva, to je garantirajo takšne ustavne določbe, ki jamčijo obstoj, razvoj in popolno enakopravnost narodnih manjšin v Sloveniji in približno 3.000 Italijanov na morski obali v Kopru (Capodistria), Piranu in Izoli.

Zdaj pa primerjajmo tiste pravice, ki jih dobe z novimi štirimi členi nove ustave člani madžarske in italijanske narodne manjšine v Sloveniji, s tem kar imamo mi, in kaj bi pomenilo za nas, če

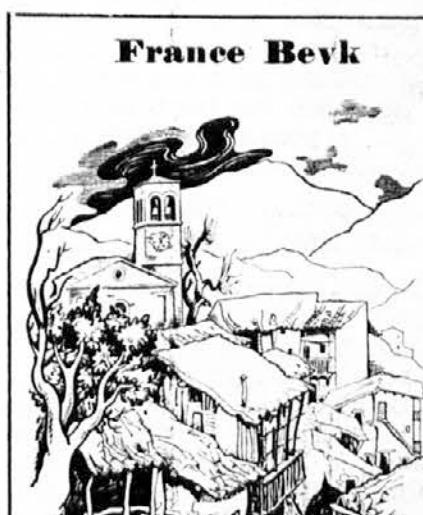
bi tudi mi dobili takšne ustavne člene.

Madžari in Italijani imajo pravico svobodno izražati svojo narodnost in uporabljati svoj jezik.

Na ozemlju, kjer prebivajo Madžari, to je v Prekmurju, in Italijani, to je na Koprskem, imajo Madžari in Italijani popolno pravico za svoj jezik v vseh državnih in sploh javnih uradih ter ustavnih, posebno pa na sodnih. Javni napis morajo biti v teh

(nadaljuje na 3. strani)

France Bevk

KAPLAN MARTIN ČEDERMAČ

IZ NAŠIH VASI

Nove olajšave za mali obmejni promet

Na obmejnih blokih v naših krajih registrirajo vsah dan večji broj prehodov na ta in onkraj meje. Obmejni organi hitro opravijo svoje birokratično delo in zato poteka trafik zelo hitro, saj zamudi potnik pri prehodu meje le nekaj minut. Kmetje, ki imajo posestva na tem ali drugem kraju meje, se kuža ne zavjeđajo, da parhajo ali odhajajo na delo v drugi državi. Sad, po novih akordih, ki jih je podpisala, kot vremo, pred dnevi mješana komisija v Vidmu, se bo mali obmejni trafik še zbujoš. Po novem akordu lahko vsak, ki ima obmejno propustnico, prestopi mejo na admivnem bloku in se povarne skozi katerega če, le da je v obmejnem pasu, ki je pod jurisdicijo posebnega videmskega akorda.

Ta nova dispozicija bo dosti pomagala k razvoju turizma Kanalske doline in Nadiškega in Terskega bazena (bacino del Torre e del Natisone) na tem kraju in Posočja ter Gorenjske v Sloveniji. Turisti bojo na primer lahko slično mejo v Ratečah ali Predilu in se vrnili skozi Štupco ali kajšen drug blok. To so ljetni

izleti, ki se pa do sadā njeso mogli realizirati z obmejno propustnico. Po novem akordu bojo tud potencirali, kjer bo korlo, avtobusne linije.

Mjesca oktobra je bluo samo skozi obmejni blok v Štupci kar 7.276 prehodov, skozi Robedische

1.557, skozi Most na Nadiži 1.338, skozi Solarje par Dreki 1.025, skozi Mišček 936, skozi Polavo v Čeplatiščih 771 in skozi Most Klinac 447. Vsega skupaj je bluo 14.236 prehodov. Tjem kor dodati vse prehode v Kanalski dolini (Rateče in Predel), ki jih je bluo mjesca oktobra 8.344 in jih je zato vsega skupaj v naši provinci 22.580.

Tipana

Pretekli teden so začeli z djeli za asfaltirati cesto, ki na peje iz Vidma, skozi Rejano, Kvas, Neme in po Karnajski dolini v Tipano. Kar no bojo mogli narditi no če narditi še ljetos, to druge pa no če narditi na velazem. To se spera, ke no če beti djela nareata u ljetu 1963. Dobrā cesta bo sigurno pomagala, de so bo zbujoš turizmo še u naših krajih.

Odprli no bojo kantir djela, de bo pokomodou ceste anu puojske poti, ki jih je močno poškodovala huda ura u ljetosnjem poljetju. Za to djelo e dau stato dan milijon anu 200.000 lir kontributa, kantir u še uzeti na djelo desat djelacev.

U Tipani so začeli djelati mla-

dinski dom (casa della gioventù). U tjeh lokalih na se če zbjegati domaća «gioventù», predvsem otroci, ki no hodijo še u školo, zaki od sinou ali hčeri to nje skuaže majednega par hiši. Djele no če beti nareata na velazem.

Stato e dau 974.000 lir kontributa za cjerku, ki no jo djelajo že več ljet u Karnahti.

Djelo oku akvedotou u Karnahti anu Prosnidu gre ljepo in davant. Speže za ta djela, ke no znašajo 17 milijonou lir, u če kri ti stato.

Prejšnji teden se je riuniu konsek komunal na tikerem so diskutirali o več rečeh, a o tjem bomo kaj več povjedali u drugem numeru.

NOVICE IZ NADIŠKE DOLINE

SV. PETER SLOVENOV

V kratkem bojo odprli kantir djela, da bo postrojil vse komunske ceste, ki so po tjem zadnjem dažu postale jamaste. Na djelo bojo uzel 30 djelavcu, stroški bojo pa znašali okoul dva milijona lir.

Na zadnjem komunskem konsiliju so med drugim diskutiralo o nejšnih kambiamentih prožeta za zidavo nove nižje srednje šuole (scuola media), ki jo bojo nardil v Štupcu. Tisto djelo bo koštalo nad 80 milijonov lir. Stato bo dal 6% kontributa na celotne stroške.

Odobril so tud prožet za vaški akvedot (vodovod) v Doljenjem Brnasu, ki bo košt 9.700.000 lir in bo 80% tjeh stroškov kri «Ente Provinciale Economia Montana». Nazadnje je konsil sklenil užeti še dva milijona lir posojila za do konča nardit šuolo v Gorenjem Brnasu.

VOLIVNI SEZNAMI

Vsi, ki bojo izpounili do aprila mjesca 1963 ljeta 21 ljet, bojo upisani na komunski volivni seznam (elenco liste elettorali). Da bo šlo djelo buj hitro od rok in da ne bo pomot, vabi komun, da zainteresirani napravijo prošnjo.

SMRTNA NESRECA PAR DJELU V ŠVICERI

Ni se še posušilo cvetje na grobu Gina Rukina iz Rukina, ki se je smartno ponesreču v Šviceri in že se je muorou odprjeti nov grob, da bo sprejel še adnō žrtu od djele v Šviceri: 27 ljetnega Vigija Golesa iz Petjaha. Bil je stogjalnički dželuc in bi se muorou glih te dni varniti damu, kjer bi u krogu svojih domaćih preživu zimske mjesce. Ranki Vigi Goles je djelu skupno s svojim bratom Aldom par imprezi Bertisniger v Davos par gradnji nejšne galerije. Kako je paršlo do smartne nesreče še ni znano. Prezgudnja izguba tega brdkega dželuka je zlo pretresla vso Nadiško dolino, saj je biu ranki zlo parjubjen med vsemi in posebno štman par

špijetarski nogometni skvadri, ki katjeri je pripadu vse do lanskega ljeta. Pred dvemi ljeti se je par isti imprezi zlo hudo ponesreču tud brat Aldo. Posmrte ostanke ranega Vigija so tri dni po nesreči parpejal iz Švicere v domačo vas, kjer je bil pogreb, katjerega se je udeležilo tud dosti dželucu, ki so djelali skupaj z raniki v Šviceri.

DOLENJI BRNAS. Romeo Dobroljub, star 2 ljet, se je par djelu

zlo močno udaru v srednji parščampne roke. Ozdravu bo v dveh tedenih.

KOSTA. Dveljetni Valter Kudrič je par igranjem padu in dobil možganski pretres (commozione cerebrale). Pejati so ga muorli v špitau.

POROKE. Poročiu se je Šafer Valter Moreale z učiteljico Luciano Primožič in minator Renato Scignaro z Marijo Sturam.

Sv. Lenart Slovenov

REGULACIJA KOZICE

V tjeh dneh so končali djelat nasipe (briglie) ob reki Kozici par Škrutovem, sadā pa je dau «Ente Economia Montana» v apalt 'dnako djelo še v Čemurju in Doljenji Mjersi. Djelo je preuzela impreza Filaferro iz Vidma in bo koštalo 8 milijonov lir. Ljudje se troštajo, da bojo začel z djeli u kratkem, prej ku bojo paršli džene dnevi in takuo ubranil, da bi voda prestopila bregove, kot se to dogaja vsako ljetu v tjem cajtu.

POTENCIRANJE IN GRADNJA NOVIH VODOVODOV

Komun je dau v apalt imprezi Grizmaz iz Fojde gradnjo novega akvedota v Ušivici in Zabrdru. Potencirali pa bojo tud akvedot v Utani in Seucah, kjer so bli ljetos dosti cajta brez vode in so ljudje zavoj tega utarpjel dosti škode. Tista djela bojo koštala okoul 6 milijonov lir.

Naj dodamo še tuò, da je provincialna administracija vključila v program postrojitev cestnih mrjež tud cesto, ki vodi iz Škrutovega v Kras. Tisto cesto bojo razširili, odpravili nejšne ovinke in tud bitumirali.

NESRECA NE POČIVA. V špital so muorli pejat 89 ljetnega Antona Blediča, zaki je padu po Štengah in si zlomu nogo. Ce ne nastopijo komplikacije bo ozdra

vu v dveh mjesicih. Tud dvanajstljetna Grazia Chiacigh iz Gorenje Mjerce je muorla bit pejana v špitau, zaki je padla iz bicikleta in ušafala par padcu pretres možgana in še več ran po obrazu in glavi.

POROKA. Poročila se je naša vaščanka Pia Santina Trinko z mehanikom Giovannijem Miani iz Cedada, 32 ljetni Peter Dugaro iz Kravarja s 23 ljetno Rino Dreščak iz Les in 29 ljetni Jožef Tomazetič iz Kosce s 26 ljetno Pio Černota.

SMRTNA KOSA. Dne 1. novembra je umrla 74 ljetna Marija Zorza iz Gorenje Mere. Zadnjela jo je srčna kap (paralisi cardica) in so jo domaći ušafal mrtvo naslonjeno ob zid.

Iz Idrijske doline

Na zadnjem komunskem konsilju so sklenili, da bojo licenciral komunsko «levatrice», zaki so stopil v konzorcij skupno s komuni Premariacco in Moimacco. Istočasno so sprejeli tud statut konzorcija. Na konsiliju so še obnovili komunsko volivno komisijo za ljetto 1963-64 in imenoval za člane te komisije tele konsilirje: Lino Cosson, Luigi Petruzza, Aurelio Quercig in Alfons Napoli; za suplente pa: Giovanni Niemiz, Livio Toti, Celso Matelič in Silvio Marinig.

Fojda

SMRTNA PROMETNA NESREČA V BELGIJI

Pretekli teden smo pokopal posmrte ostanke 51 ljetnega Petra Cubani, ki se je smartno ponesrečiu v Coloniji skupno s 50 ljetnim Vittoriem Del Pietro iz Povoletta par avtomobilskem incidentu. Oba sta djelala v Belgiji že dosti ljet in bla štimana kot dobra dželaca. Pogreb je biu na stroške impreze, par kateri sta bla nesrečna moža okupana.

NESREČA. Bratra Silvijo in Elio Culino, sta se zaletjela z motorjem na placu v Povoletu v njekšno vojaško vozilo. Oba sta si par padcu zlomila desno nogo in bosta ozdravila v 40 dneh.

Kot znano, je cesta, ki vodi iz Cedada v Cento, paršla pred nedavnim pod statalno administracijo. Ker sedaj skrbi zanje država, so komuni Cedad, Centa, Neme, Ahren, Fojda in Tavorjana sklenili, da razpuste konzorcij, ki je bil skupno s provincialno administracijo, ustavnoven, da jo je oskrboval. Omenjeno arterio je konzorcij deloma urenil, sedaj pa čaka država, da opravi delo do konca. Treba je asfaltirati še del, ki peje iz Fojde v Rekluž in čez prelaz Monte Croce v Neme.

Iz Krnatske doline

Dne 5. novembra je umar po kratki boli u visoki starosti 84 ljet mons. Beniamino Alessio, plevan u Nemah an častni kanonik videmskega kapitlja. Rodil se je v Bujah (Furlanija) ljeta 1874 an paršu pastirovat u Neme žej ljetu 1912, kjer je ostu usé do

Izpod Matajurja

PLAZOVI SO SE UTARGALI

Zavoj dažà, ki močno pada vse te dni, se je par nas utargalo več plazov, ki so zasul cesto, de se ni mogu vršit noben trafik. Največji plaz se je utargu na cesti, ki peje iz Sovodenj v Čeplatišče in obmejni blok u Polavi. Korlo je kuaž en dan tarduo djelati, da so odmetal iz ceste ves pjesak in debelo kamenje.

NESREČA. V špital so muorli pejat 19 ljetno Gianno Mašera iz Mašer, zaki ji je plamen, ki je svignu iz peči, močno opeku obraz. Ozdravila bo v dveh tedenih. Tud 20 mjeseci Mario Gošnjak je muorli iti v špital. Padu je s stola in si zlomu nogo.

POROKA. Poroču se je naša vaščanka Jožef Franc z Graziello Kušovac iz Podbonesca.

TOPOLOVO

Dne 14. t.m. je umrū v čedadskem špitalu zavoj marusk (ospice) 9 ljetni Marko Filipič iz naše vasi. Nenadna smart tega puobča je globok ganiha vse naše ljudi, zaki je biu edini puob Drejanove familije.

STOBLANK. Dne 27. oktobra sta si objubila večno zvestobo 36 ljetni Ernest Tomazetič — Mihelov iz Obenjega in 29 ljetna Lina Namor — Zahnišnikova iz Brega.

Iz Terske doline

Provincialna administracion ne sklenila, de bo preuzela nase usé speže za sistemacijo ceste, ke na vodi iz Terske doline u Zavrh. Cesta na je zarjes bizunjouzna popravila anu to koventa preca jo urediti, de se bojo valorizale

svoje smarti. Njega hiša, tej nješa sarce, je bila simpri usjem odprta, še u najbij težkih časih. U obeh uerah je preterpē dosti hudega, zaki e mōu dičjar njega judi. Biu je preganjau anu duškat so ga loži okupatorji u paržon. Po tej zadnji ueri se je zlo zauzem za rekonstrukcijo požganih Nem, kar je tudi otenju. Ob njegovu smarti se je usá vas zavila u težko žalost. Pogreb (funeral), ki e bi na komunske speže, e bi zlo veličasten, preženti so bliše kardinal Ildebrando Antoniutti iz Nem, videmski nadškof Giuseppe Zaffonato an druge visoke lokalne anu provinciale autorită.

RAMANDOL. U videmskem špitalu je umar 78 ljetni Meni Dri, tikerega je povožu nek motor, kar je še čez cesto u Vidmu. Umar je šest dni po incidentu. Par nesreči je Dri jemu možganski pretres an več hujših neznanjih poškodb.

Prosnid

Cuje se praviti, de bojo dale vojaške autorită permes za nardit tronk ceste, ki bo vezala našo vas z Mostom na Nadiži. Za to djele se je največ interesou podminister Guido Ceccherini, ki ljepo pozna naše kraje an je zastopu, ki Prosnidu to muore daten izhod, zaki u je popounoma odrejan od sveta. Nekatjeri konsilirji na komunu tud že parpravljajo dan »promemoria», katjerega bojo fjermaši usi Prosnidu an ga potem poslali u Rim. Dnaka peticijo so fjermaši pred nekaj mjeseci Platiščani an tuò te dosti pomagalo, de so začeli z djeli za asfaltiranje ceste Videm-Tiševje.

pedzemske jame, za tikere te usak dan večji interesament. Cesto so žejo na mar sistemali, kar so par nas ledali petrolio, a potem, kar so vidali, ke to nje nič, so jo zapustili. Zavrh bi lahnò mogla postati privlačna vas za turiste, saj leži u ljepem kraju, ki je dostopen iz Krnatske anu iz Terske doline. To bi koventalo več koj kako rječ narditi anu u parvem sistemirati obedvje cesti. Sperajmo, ke na će provincija to djele ljepo narditi.

Gorjani

Vasi našega komuna no ležijo usé dosti visokò u gorah, kar pove žejo naše krajeuno ime Gorjani ali Montenars. Zadnja ljeta te zlo malo judi par kiši, usi so po svjetu, zaki obdjelavata gorske njivice to ne tornà kont, zaki se več anu buj lahnò guadanja u ešteru. Zavoj velike emigracioni so bě zadnje čase usé senožeti zapuščenè, ljetos pa, ke to parmančuje tu planu sena, zaki te bi velik suš, so laški kontadinji paršli sejč k nam. Posjekli so do zadnje travice, počrjes anu podougem, i tako de zgledajo usé gore ljepo zablekane. Te, ku je sam mogu posejči senožeti, u če seno prodati za ljepe soute, saj ga žeje anjelè plačujejo 3.000 lir za kvintal. Dosti kontadinov te muoralo prodati več glau živine iz hljeva, zaki ji njeso mjeli kaj dati jesti. Par nas te bò sena kar rāt, a to nje domaćih judi, de bi ga pospravlji anu zatuò ne ta okažjon paršla kar pru za laške kontadine.

ZASTOPNIK FURLANSKIH SLOVENJEV NA ZASEDANJU

(Nadaljevanje iz prve strani)

benem, podrejenem stališču jih potrjuje ekonomsko diskriminacija, ki sicer velja v precej podobni meri tudi za tržaške in goriske Slovene. Neben zaveden furlanski Slovenec ne more upati na nobeno službo niti v raznih občinskih ustanovah, ki so pravzaprav v slovenskih občinah, toda zmeraj v rokah aparata občinskih tajnikov, poslušnega organa videmskih prefektur.

Poleg tega opazujejo naši ljudje, je dejal govornik, kako sodijo vladine stranke in državni aparat vsako gibanje v vrstah furlanskih Slovencev po kriteriju nekega dozdevnega slovenskega «infiltriranja» v Furlanijo. Za oblasti je vsko naše nacionalno prebujanje «infiltrazione slava» (slovenska infiltracija). Kadar opazijo le najmanjši znak kakšne nacionalne zavesti ali nacionalnega izražanja ali pa možnosti, da bi preko zakonodaje dobili tudi Slovenci v videmski provinci kake jezikovne pravice, prehajajo oblasti takoj nasproti zahtevam Slovencev v najstrenjsi boj.

Ni dovolj, je nadaljeval govornik, da imamo v italijanskih meščanskih strankah v Vidmu se prepolno ostankov, usedlin, navadnega italijanskega predfašističnega nacionalizma, ampak tudi fašističnega, kar je pa še najhuje je pa to, da imamo bes in zagrizenost naših nacionalnih potur, pravih narodnih invertirancev. Za te naše invertirance nimamo pravega izraza. To so ljudje, ki niso bili nikdar nacionalno zavedni, zrasli so iz materialne špekulacije v naši narodno nezavedni gmoti. Služijo vsem gospodarjem od nekdanjih italijanskih liberalcev, preko fašizma do sedanj vladine krščanske demokracije. To desetletno in desetletno hlapčevanje je pri njih ustvarilo ideološko podlago. Zanje velja le osebna korist. Ti naši priskledniki so zrasli iz protinaravnove podlage: na slovensko podlago je bil vcepljen ceplj italijanskega najhujšega nacionalizma in sedaj raste ta hibrid svoje samostojno življenje. Ti invertiranci so v videmskih vladnih krogih zmeraj najbolj desno, najbolj reakcionarno, najbolj sovražno krilo. Oni ne marajo obmejnega prometa, oni ne marajo obiskov drugih Slovencev naših krajev, oni so proti vsem kar od daleč diši po slovenstvu. Navadni karabineri, navadni italijanski državni funkcionari, ki službujejo v naših krajih so bližji Slovencem kakor oni. Ti naši invertiranci so sila,

Izvršnega od-bora SKGZ

Na sliki vidimo Črni vrh, ki je ena najbolj visoko ležečih vasi podboneškega komuna (900 m). Tu je bila še pred leti zelo dobro razvita živinoreja, sedaj pa tudi ta propada, ker je pri hiši vedno manj ljudi. Letos je zato dosti senožeti nepokošenih.

IZ KANALSKE DOLINE

Pretekli ponedeljek je prispevo v Trbiž 20 učencev in ves profeso-ski zbor vajenske šole iz Jesenic, katere sta sprejela na obmejnem bloku v Ratečah trbiški župan Tullio Lindaver in ravnatelj strokovne šole iz Trbiža ing. Felice Ambrosio. Delegacijo sta vodila predsednik ljudskega odbora iz Jesenic Franc Treven in podpredsednik Franc Gašperin. Program obiska je bil zelo obsežen: najprvo so bili povabljeni na zajtrk, kjer so vsakemu podarili brošuro »Il Tarvisiano», nato so si ogledali zgradbo industrijske šole v Trbižu in še posebej mehanični in mizarski oddelki, jeklarino v Beli peči, po kobilu, ki so ga jim priredili v hotelu Italija, so se povzpeli po žičnici na Sv. Višarje, kjer so si ogledali znamenito romarsko cerkev. Delegacija se je vrnila zvečer istega dne nazaj na Jesenice.

Ta stik med dijaki in profesorji ob najbolj severnem delu meje

med Italijo in Jugoslavijo, na jezikovno mešanem področju: italijansko-slovensko-nemškem, je še en dokaz več, kako določno se razvijajo prijateljski odnosi na tromeji. V kratkem bodo trbiški učenci strokovne šole obiskali jeseniško železarno in si ogledali druge zanimivosti tega mesta in tako vrnili prijateljski obisk.

TRBIŠKI NOGOMETASI V KRANJU

Trbiški nogometni ekipi »M. Tosi« so se dne 11. t.m. pomerili z nogometnimi ekipami iz Kranja, z izidom v prid Kranja z 2 - 0. Trbiško ekipo so sestavljali: Bazzana, Rosenthal, Ceron, Pinzani I, Pinzani II, Pellegrini, De Marchi, Fabbris, Bortolotto, Degano in Magrelli. Skupina, ki sta jo vodila predsednik Giovanni Bana in trener Zannin, je obiskala popoldne tudi Bled in druge zanimive kraje Gorenjske. Prejšnji mesec pa je nogometna ekipa iz Kranja nastopila v Trbižu, ki se je končala z rezultatom 2 - 2.

Sv. Martin pri nas

Kadar govorimo o naših letnih običajih ali navadah niso te v zvezzi z veselicami, kajti naš človek ima preveč skrb za reševanje svojih vsakdanjih življenjskih problemov in se zato njegovi običaji tičejo vedno le dela. Sv. Martin prinese na primer gospodarjem polno skrbi.

Za sv. Martin je navada, da naši gospodarji do tega dne poskrbe, da so njive vse lepo očiščene, da je pobran ves pridelek in da je pšenica posejana. Pripravljena mora biti tudi stelja za živino, ker v naših gorskih predelih ponavadi zgodaj zapade sneg in potem ni mogoče opravljati tega dela. Drva za zimo morajo biti tudi že lepo zložena pod »lobjou«, da bodo lahko pozimi kuřili, da ne bo zeblo predik, ki bodo predle volno ob dolgih zimskih večerih. Kar je pa najvažnejše, do sv. Martina je moral vsak gospodar poskrbeti tudi za živež, da družina ne bo stradala. Pridelki so pri nas nezadostni in zato jih je treba dokupiti za preživljvanje čez zimo tja do nove letine. Kdor je imel obilico sadja, kostanja ali

sena, ga je prodal in si s tem kupil potrebnega. Torej vsi dochodi in izdatki so do sv. Martina zaključeni in treba je narediti obračun in nove načrte za »novo leto«, ki se začenja s tem dnem za vse gospodarje. Kakor vsa leta, tako se je tudi letos pokazala zelo slaba bilanca pri računih, kajti pridelki so bili pičli in še slabi. Zato so gospodarji v naših krajih prav o sv. Martinu slabbe volje.

Sv. Martin pa prinaša dosti veselja našim otrokom, saj sta jim oče in mati celo leto objubovala, da bodo dobili »lon« za svoje marljivo delo ali ubogljivost na tadan. V Čedadu je na dan sv. Martina »senjen«, in zato ni čuda, da je vse polno otrok iz naših vasi okrog bogato obloženih stojnic, kjer kar z očmi požirajo nedosegljive dobrote. Starši bi radi držali objubo, ki so jo dajali vse leto otrokom, da so jim pridno pomagali pri delu, a marsikateri je ne more izpolnit in zato se mora »puobič« ali »čečica« zadovoljiti le z lectovim konjičkom ali s pisano rutico.

PRETAKANJE VINA

Vino u tjelim caju ne vre več an je tud že čisto. Ce je pa vino slabu vrelo, ce je bla kljet previč marzla, ali ce je bluo grozdje gnilo, je ostalo vino motno an sladko. U takim primeru je trjeba vino hitro pretočit. Kar se vino pretoči pride u dotik z ajarjam, ki ima u sebi kisik (osigeno) an bakterije, ki storijo vino vreti, boju spet oživele. Gledat pa je trjeba, da je kljet gorka, zak' gorka pomaga vinu vreti.

Kar je ta novo vino nehalo vreti, ga je trjeba pretočit. Tuo se pa muora djelat u marzli klijeti, zatuo daržite ponoč odprta okna. Sode dobro operite an jih zakaďite z žveplom prej ko daste notar vino. Sode naj se napounijo do vrha potle pa jih zataknite z dobrim an čistim taponom iz sugerja. Vino je trjeba večkrat pre-

NADALJUJE IZ PRVE STRANI

krajih dvojezični: slovensko — madžarski in slovensko — italijanski, akti, javni dokumenti morajo biti v vseh teh uradih dvojezični. Sole na teh območjih, kjer žive Madžari in Italijani, so dvojezične ali pa samo madžarske ali samo italijanske. Tisk, radio in kulturno delovanje mora podpirati republika. Z zakonom je prepovedano hujskati proti narodnim manjšinam ali pa jim ne dati pravic, ki jih določa ustava.

Ko bi te določbe slovenske in jugoslovanske ustave veljale v Furlanski Sloveniji, bi izgledalo tako: V vseh občinah, kjer žive furlanski Slovenci, bi občinski uradi uradovali z našimi ljudmi samo po slovensko in bi jim izdajali vse dokumente v slovenščini. Na sodnjah v Čedadu in Tarcentu ter na drugih sodnjah, pod katero pripadajo furlanski Slovenci, bi govorili z njimi po slovenski in jim izdajali slovensko-italijanske odločbe in sodbe.

Vsi napisi v teh občinah bi bili dvojezični slovensko-italijanski.

Sole in otroški vrtci bi bili slovensko-italijanski.

Skratka, vse kar ima pečat javnosti in državnih uradov bi moral imeti dvojezične napise, a sleherni urad, ki ima opraviti s Slovenci v videmski provinci, bi moral govoriti z njim v njihovem slovenskem jeziku.

Ko bi kdo v videmski provinci ali kjerkoli v Italiji šuntal proti Slovencem v Furlanski Sloveniji, ali jim negiral njihove pravice do slovenskega jezika, tega bi državni prokurator prijavil na sodnji za sodni postopek proti njemu. Kako drugače bi morali pri nas pisati določeni listi v Vidmu o Slovencih v Furlaniji! Ako bi nastopali proti našim pravicam, bi proti njim nastopal držav-

ni pravnik.

Kakšne so pa naše pravice v italijanski državni ustavi? Obstaja tričetrtina člena, 3 in 6. člen ustanove, ki določata, da so vsi državljanji, ne glede na jezik enakopravni ter da država skrbti za zaščito narodnih manjšin. Pri nas kratko malo se izmislio časopisi, novinarji, politiki in politikanti, da nas furlanski Slovenec ni, in tako nam ne dajo pravic. V Jugoslaviji takega politika zapreje zaradi njegovega antikonstitucionalnega ravnanja, a časopise oziroma novinarje kaznujejo, ker hujskajo proti obstoju narodne manjšine.

V Sloveniji se dosedaj ni oglašil niti eden, ki bi predlagal, da ne bi smeli Madžari in Italijani dobiti popolnoma enakopravnih pravic glede jezika in vseh drugih pravic s Slovenci.

V videmski provinci je ustal najbolj vplivni član demokrščanske parlamentarne delegacije, on Tessitori, ter predlagal, da se edini člen regionalnega statuta za deželo Furlanija-Julijska krajina, člen 3, izbriše, ker govori o enakopravnosti vseh ne glede na jezik.

V letu 1963 bodo imeli Madžari in Italijani že z ustavo zajame ne prav vse narodne pravice; na dvojezičnem ozemlju se bo na vsakem koraku čutilo, da tu živita dva popolnoma enakopravna naroda, a v videmski provinci bo ostala še stara krivica, da bo 35.000 furlanskih Slovencev ostalo brez slehernih narodnih pravic. Jasno je, da tako postopanje z nimi ne bo moglo dolgo obstati v sedanjem modernem svetu, ko prav vsi narodi dobivajo svoje pravice.

Pozdravljam popolno narodno enakopravnost v Sloveniji!

"DOVREMO SEMPRE EMIGRARE?"

Tako se glasi, na žalost, zelo kratko poglavje v knjigi, »L'Emigration in Friuli«, ki jo je izdala provincialna uprava v Vidmu.

Kajpada smo pozorno prebrali to poglavje, da bi morda dobili kakšno dobro idejo, kako bi bilo mogoče zaustaviti preveliko emigracijo.

Agli effetti delle elezioni per la Camera dei Deputati e per il Senato, la Valle d'Aosta forma una circoscrizione elettorale.

Kar zadeva volitve za poslansko zbornico in za senat, tvori Dolina Aoste eno samo volivno okrožje.

(Art. 47 dello Statuto della Regione autonoma Valle di Aosta).

(Člen 47 statuta avtonome dežele Doline Aoste).

griranje.

Pisatelj O. Lorenzon se sprašuje, ali ni morda emigriranje za Furlanijo v nekaterih predelih že prekoračilo tisto mejo, ki ne dočasa več koristi, ampak neprimereno več škode. Na to vprašanje ne daje odgovora.

Pač pa postavlja problem tako, kot ga postavljamo mi v »Matajurju« že nad deset let. Povečati je treba ekonomske vire, in sicer industrializirati kmetijsko območje. Z državno in privatno intervencijo je treba privilej v te naše kraje, v vso Furlanijo, kapitale za zgraditev kakšne večje industrije. Zraven nje pa bodo zrasle same po sebi manjše industrije, ki bodo po svoje pripomogle k večjemu razvoju gospodarske dejavnosti.

Knjiga ni sicer namenjena reševanju gospodarskih vprašanj, toda se nujno dotika tudi tega problema, kako zaježiti emigracijo. Avtor upa, da se bosta deželi Lombardija, Piemont in druge pokrajine tam okoli v doglednem času industrijsko tako saturirale, da se bo morda prihodne industrijske investiranje premaknilo na Furlanijo, to je v kraje, ki so manj razviti in imajo preveč delovne sile.

Mi furlanski Slovenci v Furlanski Sloveniji pa ne moremo čakati, da se bodo drugod prenasiliti in da bodo prišli delat tovarne sem k nam. Še manj kot mi morejo čakati Karnijski in drugi furlanski hribovci, ki se še hitreje kot mi izseljujejo. Nekatere naše vasi, kot na pr. med terskimi Slovenci in pa tudi v nadiških dolinah Dreka, Grmek in druge se tudi tako hitro izseljujejo, da bo že čez pet let prepozno, ako vla- da hitro ne ukrene nekaj.

V vsako hišo

MATAJUR

Fuotar za plemenske junce muora biti dobar, tuò se pravi, de muora imjeti nimar dobro seno. Poleg sena dajajte juncem, ki jih pripuščate, tudi zmjerjeno kuantitetno bjetule. U zimskem času naj bi se usak dan dajalo tudi po 1 do 2 kg korenjò. Močni fuotar naj bo narejen iz večjega števila močnih sostanc, kot iz vene, ječmena, pšeničnih otrobu, iz laneh, bučnih ali sončničnih tropin, iz fižolovega, grahovega ali bobovega zrnja.

UN GRAFICO SU MISURA PER TRADIRE LA VERITA'

Ci ha dolorosamente colpito un grafico, che riproduciamo per meglio far risaltare la pochezza, in fatto di conoscenza etnica e linguistica, del suo autore, apparso nell'ultimo numero del periodico democristiano « Il nuovo Friuli », diretto dal prof. Gianfranco d'Aronco.

Questo grafico innanzi tutto vorrebbe non soltanto far confondere le idee a coloro che le hanno più chiare di certi presunti rilevatori di idiomi e di caratteri folcloristici (e il compianto prof. Pellis sapeva a puntino i doveri e la serietà della ricerca filologica; e ne fa fede quanto egli raccolse, in lunghi e pazienti anni di sopralluoghi e ricerche, l'Atlante Linguistico Italiano) ma addirittura anche, e forse, intenzionalmente, quello di svisare o meglio tradire la verità.

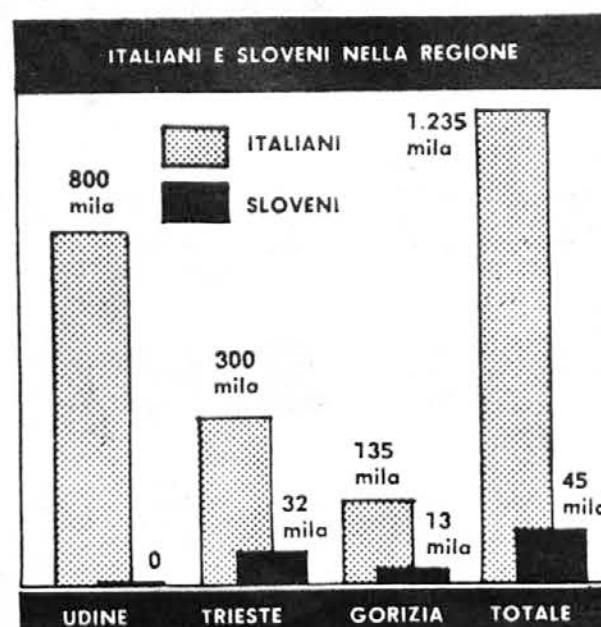
Dal grafico citato, si noti bene, noi ci limitiamo a considerare unicamente la prima colonnina, quella cioè che riguarda la provincia di Udine nella quale naturalmente esiste, e come, anche una Slavia Friulana con un territorio non certo trascurabile se non da chi è affetto da miopia congenita, ed altre oasi linguistiche in Carnia e nella Val Canale.

Dire che nella provincia di Udine — e ce ne dispiace per il prof. D'Aronco che passa per uno studioso serio e che va svolgendo delle conferenze su temi folcloristici e linguistici un po' dovunque e anche all'estero — non esistono minoranze linguistiche è un voler far passare per ignoranti gli studiosi, e non solo gli studiosi, che, a cominciare dai compianti Marinelli, dal Trink e dal Musoni per finire ai viventi Marchetti e Tagliavini, sanno benissimo, e sapevano quand'erano in vita, che nel territorio della provincia di Udine è sempre esistita, e, vivaddio, esiste tuttora, una minoranza linguistica slovena.

Come si fa ad ignorare completamente oltre quarantamila cittadini di parata slovena che vivono e operano nella nostra provincia? Non si può ignorarlo, riteniamo, che per motivi particolari, forse di Partito e forse di carriera. Ma ciò non torna a favore di qualsiasi studioso, specie se esso, come riteniamo sia il caso in parola, è succube o meglio fedele esecutore, in materia informativa e di ricerca, di ordini superiori.

Non vorremmo credere, ad ogni modo, che certuni, in questo campo, si adeguino a seguire il metodo, in altro campo e in altri tempi, del poco pulito «doppiogioco»; affermare cioè in un dato paese e in un dato momento una cosa, e in un altro paese, e sempre per lo stesso fine, piuttosto personale, sempre salva la buona fede, un'altra.

Noi stiamo, come sempre, per la verità; e lo continueremo ad essere. Per tanto ci basta riconfermare — e lo diciamo in modo particolare all'autore del grafico, al giornale che tale grafico ha ospitato ed a quanti ritengono di dividere il suo punto di vista, che è, ripetiamo, al di fuori della realtà e che non gli fa certo onore per la madornale «gaffe» commessa — che nella nostra provincia continuano a dimorare e a dar prova di civismo cittadini di parata slovena e che il loro numero supera, ripetiamo, la non trascurabile cifra di quarantamila.

L'ALTRA FACCIA DEL GRAFICO

Riteniamo opportuno riprodurre, tradotto dal testo francese, la parte conclusiva, o meglio il riassunto di un lavoro che tratta appunto di un particolare studio linguistico sul Friuli compiuto congiuntamente, come lo dimostra l'unico cliché, dal prof. Gianfranco D'Aronco e da Milko Matičetov. Detto lavoro venne stampato a Lubiana nel 1951 a cura del Museo etnografico di Lubiana.

Come si può rilevare, tale riassunto contrasta con quanto ha successivamente detto e scritto uno degli

Gianfranco D'Aronco - Milko Matičetov

Folklorna anketa v Furlaniji 1946

ODGOVORI SLOVENSKIH ŠOLARJEV

Enquête folklorique au Frioul en 1946

Réponses des écoliers slovènes

« Grazie all'iniziativa della Società Filologica Friulana, favorita dal Provveditorato agli Studi di Udine, un'inchiesta folkloristica fu promossa alla fine del 1946 in tutte le scuole elementari e secondarie inferiori della provincia di Udine. La maggior parte degli abitanti di questa porvincia, situata nell'angolo nord-est dell'Italia, parla il friulano, cioè uno dei linguaggi (dialetti) ladini che fanno parte della comunità linguistica neolatina.

Ma oltre alla maggioranza friulana, abitano il paese delle minoranze di lingua tedesca e slovena. La provincia di Udine è dunque il punto di contatto dei tre principali gruppi etnici europei — romano, slavo, tedesco — e per questa ragione è anche un territorio propizio alle ricerche folkloristiche. Allora si tenne conto di questo fatto e si ritenne opportuno organizzare nelle scuole una inchiesta folkloristica. Gli alunni delle scuole furono espressamente invitati a scrivere canzoni, indovinelli, proverbi ecc. nelle loro rispettive lingue, seguendo scrupolosamente la dettatura dei loro genitori od altri suggeritori. L'esito non si fece attendere. Il materiale riunito presenta un quadro molto vario: ai testi friulani che sono i più numerosi, si aggiungono testi in italiano e in dialetto veneto, ma anche in tedesco e sloveno. Difficoltà d'ordine tecnico non permettono la pubblicazione dell'insieme del materiale. L'organizzatore dell'inchiesta, il vecchio segretario della Società Filologica Friulana, Gianfranco d'Aronco di Udine, si decise a pubblicare a parte i testi sloveni.

Su questa proposta, Milko Matičetov di Lubiana, s'incaricò della redazione critica di questi testi e del commento relativo, mentre la rivista « Slovenski etnograf » edita dal Museo etnografico di Lubiana, si è incaricata di effettuare la pubblicazione.

L'introduzione contiene un'analisi della struttura etnico-linguistica della provincia di Udine. Il primo capitolo espone le particolarità dell'Organizzazione della

inchiesta. Il secondo capitolo comprende i testi sloveni in trascrizione diplomatica e in redazione fonetica, muniti delle note linguistiche più necessarie, con l'indicazione delle varianti stampate. Il materiale sloveno — 130 testi di cui solamente 85 sono pubblicati qui — sono stati forniti da 31 scolari di 7 scuole e provenienti da otto Comuni, mentre i nove Comuni dove si parla anche sloveno (benché qua e là solamente nei villaggi periferici), non sono rappresentati da materiale in lingua slovena. Il terzo capitolo fornisce la lista degli scolari e informatori, l'indice dei luoghi dove i testi sono stati registrati, e qualche chiarimento generale relativo ai testi. Il quarto e ultimo capitolo comprende, infine, le condizioni finali che il materiale pubblicato permette di ricavare. La maniera originale di scrivere degli alunni della « Slavia Veneta » o « Slavia Friulana » testimonia che costoro non conoscono bene l'italiano, che a scuola è la loro lingua d'insegnamento. Molto più familiare è per loro il friulano, che hanno l'occasione di sentire già da piccoli, prima di incominciare a frequentare la scuola. Ma essi non sono capaci di scrivere nella loro lingua materna — lo sloveno — e la stessa parola « kruh » (pane) provoca in loro delle grandi difficoltà. Molto rare sono le trascrizioni che hanno qualche conoscenza dello sloveno letterario. Tuttavia il dialetto non mancherà di trovare anche in queste registrazioni dei testi sloveni, deformati ed in ortografia italiana incoerenti, molto preziosi per il loro uso. La caratterizzazione del materiale sloveno pubblicato potrà essere fatta soltanto quando si procederà alla pubblicazione integrale dei testi folkloristici raccolti in Friuli nel 1946.

(La pagina 302 ci porta tre esempi dei testi scritti dagli alunni sloveni).

I due autori — friulano e sloveno — esprimono il voto che la presente pubblicazione possa costituire l'inizio d'una collaborazione sempre più feconda fra i vicini.

BLED (SLOVENIA SUPERIORE)

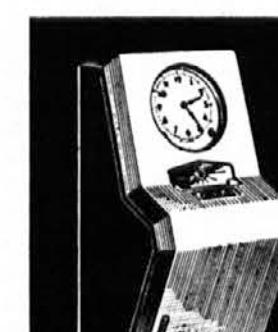
Vi attende per le
vacanze invernali

Magnifici campi di sci
Piste per pattinaggio - Sciovie

Merkurza Raffaele

"SULKO,, IMPORT - EXPORT

GORIZIA - via L. Ariosto n. 14 - Tel. 56.68

vaš
čas
pridobi
vso
svojo vrednost!

industria
orologerie speciali
e apparecchi
eletromecanici

solarudine

UDINE
Via Chiusaforte, 4
Tel. 54.551.2.3

La strada della verità

è una sola

La realtà della Slavia Friulana non si cancella ne con dichiarazioni o esibizioni che sia

Ci dispiace immensamente che il ministro Medici, che pur lo desiderava, abbia rinunciato alla sua visita nei Comuni della Slavia Friulana: ne avremmo approfittato per illustrargli, sia pure indirettamente o come si vuol dire in via uffiosa, le condizioni della zona e nel contempo renderlo edotto, sempreché non lo fosse di già, della sua vera storia etnica, linguistica e politica a cominciare ancora da prima della istituzione delle Vicinie — veri organismi democratici pur in un mondo feudale — e finendo ai giorni nostri.

Pertanto al di sopra di ogni considerazione, e più che tutto per rimanere sulla strada della verità — che è una sola, ed anche naturalmente per convincere gli ostinati a non persistere nel voler cercare di infirmare detta verità — e senza richiamarsi all'art. 3 dello statuto speciale della costituenda Regione Friuli - Venezia Giulia, da questi ostinati purtroppo avversati, che conferma la esistenza da noi di una considerevole e compatta minoranza linguistica slovena, riteniamo ci sia permesso rilevare come coloro che si sono recati a Caporetto abbiano, poco tempo prima, firmato una dichiarazione con la quale si è affermato che nel Friuli non esiste affatto una minoranza linguistica slovena; e ciò dunque significa che tutto ciò che sa di sloveno nel Friuli è dovuto unicamente a una presunta opera di «slavizzazone» da parte della Jugoslavia.

Tale dichiarazione — e così dicasì circa quanto ha scritto e va scrivendo la stampa democristiana e filogovernativa locale — di evidente intonazione provocatoria non solo nei confronti della minoranza linguistica slovena del Friuli ma anche della nazione vicina che ci è amica e con la quale l'Italia e il Friuli in particolare mantengono rapporti di buon vicinato che vanno sempre più migliorando e concretandosi con lo sviluppo dei rapporti economici, da sé sola sembrerebbe sufficiente a far dubitare dei veri propositi degli ospiti.

Non volevamo dimenticarci di riferire al rappresentante del Governo che c'è circa 40 mila cittadini di parata slovena del Friuli di un tempo, anziché, malgrado tutto, ed in ispecie per la terroristica oppressione del regime fascista e successivamente «tricolorista», tale cifra anziché di

officina nuova

di C. GOBESCI

UDINE - via Gemona, 29/C - Telef. 53.450

DOBRNA

SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA

Centro Termale Internazionale

Vi ridona salute, vigore e giovinezza

INDICAZIONI: ginecologia, cuore, circolazione, reni
sistema nervoso